

FORSVARSAKADEMIET

Fakultet for Militærpsykologi, Ledelse og Pædagogik

Institut for Pædagogik

Cand. mag. Peter Sjøstedt

**Udvikling af værnsfælles
IT-understøttet evalueringssystem til
Forsvarets officersskoler**

Maj 2003

Udvikling af værnssfælles IT-understøttet evalueringssystem til Forsvarets officersskoler.

Indledning

Forsvarets tre officersskoler udvikler i samarbejde med Forsvarsakademiet et nyt pædagogisk redskab i form af et evalueringssystem. Systemet skal medvirke til kontinuerlig forbedring af uddannelsen ved Hærens -, Søværnets - og Flyvevåbnets Officersskole.

Formålet med denne artikel er at beskrive evalueringssystemets baggrund, dets forudsætninger, systemet konkrete design samt komme med en vurdering af systemets styrker og svagheder¹.

Baggrund

Som udløber af et kvalitetsudviklingsprojekt på Hærens Officersskole gennemført i 2000, iværksatte skolechefen udvikling af et integreret evaluering- og kvalitetsudviklingssystem. Udviklingsarbejdet resulterede i et udkast til et system bestående af et webbaseret spørgeskema, samt database og visningssystem. Systemet var stærkt inspireret af "Kvalitetsprisen", et "benchmarkingsystem", eller konkurrence, som private og offentlige virksomheder kan deltage i.

Systemet blev præsenteret for en række af forsvarets øvrige skoler på et skolekoordinationsmøde i 2001 og de to andre officersskoler tilmeldte sig projektet. Herudover blev det besluttet at Forsvarsakademiet Fakultet for militærpsykologi, ledelse og pædagogik skulle deltage i projektet dels som pædagogisk rådgiver dels som styrende element.

I første fase af projektet gennemførtes den pædagogisk indholdsmæssige kritik og revision af systemet. Det ved Hærens Officersskole udarbejdede forslag, der var det grundlag parterne var gået ind i projektet på, blev efter en indledende bearbejdelse ved Fakultet for militærpsykologi, Ledelse og pædagogik diskuteret af skolernes udpegede sagsbehandlere. Sagsbehandlerne havde hver for sig ansvar for at tage deres bagland i ed. Resultatet var en bibeholdelse af den grundlæggende ide og struktur. Hvorimod spørgsmålsformuleringerne blev revideret en del.

I anden fase af projektet udarbejdedes grundlaget for den tekniske udvikling af systemet. Allerede i det indledende udviklingsarbejde ved Hærens Officersskole var der udarbejdet et kontraktudkast med softwareudviklingsfirmaet WEB-WARE A/S. Dette forslag udgjorde udgangspunkt og gennem en række møder med WEB - WARE A/S samt de tre officersskolers sagsbehandlere gennemførte Fakultet for Militærpsykologi,

Ledelse og Pædagogik udviklingen af kontrakten samt en detaljeret kravspecifikation for systemet.

Den udarbejdede kontrakt, kravspecifikation og forslag til deling af udgifter rundsendtes og medio 2002 kunne Chefen for Fakultet for Militærpsykologi, Ledelse og Pædagogik underskrive kontrakten på de 4 parter vegne. Disse forpligtigede sig til hver at betale en fjerdedel af udgifterne.

Projektets tredje fase udvikling og test af systemet gennemføres nu og efter afslutning på dette følger en implementeringsfase.

Forudsætninger

Til grund for udformningen af systemet ligger en række forudsætninger af forskellig karakter. Nogle har bevidst været medinddraget i designet af systemet og andre er mere i efterrationaliseringens skær forklaringer på hvorfor et system som det vi ser her, bliver udviklet nu.

Jeg skal i det følgende gøre rede for disse forudsætninger for evalueringssystemet. Samtidig præsenteres også en terminologi der er nødvendig for kvaliteten af den fortsatte diskussion af systemet.

Hvad er evaluering?

Evalueringer har forskellige formål og metoder og feltet breder sig over hele det didaktiske spektrum, såvel hvad angår teoretiske antagelser om pædagogisk hensigtsmæssighed, som de områder man ønsker at evaluere.

Umiddelbart kan det skabe en hvis klarhed at skelne mellem intern og ekstern evaluering. I denne forbindelse skal der ses bort fra den oprindelige brug af begreberne intern og ekstern evaluering, der i det statslige skolesystem relaterer til eksamen. Her er ekstern evaluering eksamener med brug af censorer der kommer udefra og intern evaluering tilsvarende eksamener der benytter interne censorer eller slet ikke har censor. For at tydeliggøre denne skelnen bruges her begrebet ekstern system evaluering.

Ekstern system evaluering

Ved ekstern system evaluering er der typisk tale om evalueringer der gennemføres af en udefrakommende aktør. Begrundelsen for evalueringen er ofte en overordnet vurdering af den evaluerede institutions kvalitet på udvalgte områder. Den gennemførte evalueringens resultater kan så efterfølgende udgøre grundlag for beslutninger om justeringer af det evaluerede. Således fremstår de eksterne system evalueringer også primært produktorienterede.

På uddannelsesområdet er eksterne system evalueringer i Danmark næsten ensbetydende med Danmarks Evalueringsinstitut. Instituttet, der er en selvstændig offentlig virksomhed, har til opgave at gennemføre eksterne system

evalueringer i det danske uddannelsesfelt. Evalueringsinstituttet anvender et koncept hvor en såkaldt selvevaluering er helt central. Således gennemfører den evaluerede institution selv en evaluering der munder ud i en rapport. Denne rapport udgør så grundlag for instituttets videre arbejde².

Eksterne system evalueringer er oftest enkeltstående begivenheder i de evaluerede institutioner liv. Der er således ikke tale om en cyklus hvor den eksterne evaluering er en tilbagevendende aktivitet.

Intern evaluering

Det der karakteriserer en intern evaluering er for det første at det er det evaluerede subjekt der selv gennemfører evalueringen, for det andet at der i højere grad end ved den eksterne evaluering er tale om en, dels procesorienteret, dels kontinuerlig metode.

Alle der gennemfører uddannelsesaktiviteter i dag evaluerer på den ene eller anden måde gennem intern evaluering. Til gengæld er der en bred variation i metode. Feltet spænder fra de meget procesorienterede og konstruktivistisk inspirerede logbogsevalueringer³ til primært produktorienterede effektmålinger⁴.

Evalueringer har forskellige formål og er pædagogiske virkemidler på forskellige niveauer. Disse kan teoretisk ses fra tre vinkler: En didaktisk vinkel, en styringsvinkel og en strategisk vinkel.

Didaktik

Evaluering har en direkte påvirkning på adfærden i læringsmiljøet, og dermed læringen. Aktørerne i læringsmiljøet vil være opmærksomme på gennemførelse af evalueringer og vil bevidst eller ubevidst ændre adfærd. Målinger er således ikke blot neutral temperaturtagning, måling påvirker det objekt der måles på. På den måde kan evaluering være et aktivt metodisk virkemiddel vi kan benytte os af hvis vi ønsker en påvirkning af et givent læringsmiljø. Eller evalueringen kan, hvis vi ikke er opmærksomme på den direkte effekt, sætte sig igennem bag om ryggen på os som evalueringens skjulte læreplan⁵.

Styring

Ud over den direkte effekt så kan vi også benytte evalueringer til at give os grundlag for styringsmæssige tiltag. Evalueringens resultater, de informationer som en evaluering kaster af sig, kan give grundlag for justering af pædagogiske aktiviteter. Evalueringen er altså i dette tilfælde et styringsredskab som den ansvarlige for det evaluerede kan bruge som grundlag for beslutninger vedrørende evalueringens genstand. Dette er en indirekte påvirkning idet evalueringen i dette tilfælde principielt først får en effekt når de initiativer som evalueringen har givet anledning til gennemføres.

Strategi

Evalueringer er også et politisk virkemiddel. I det tilfælde gennemføres evalueringer ikke for at påvirke den evaluerede genstand, men for at påvirke noget andet eller andre. Evalueringens formål kan således være at skabe opmærksomhed omkring det evaluerede, at få formel godkendelse eller uformel legitimitet. En strategisk evaluering kan også være en afværgetaktik for at forhindre en uønsket evaluering. Evalueringer er også en del af magtkampe, hvor de der sidder på magten kan benytte evalueringer til at befæste deres position, eller de der ønsker del i magten kan benytte evalueringer som virkemiddel i angreb på magten (Nørholm 2001, Dahler-Larsen 2001).

Ofte har evalueringer alle de tre niveauer med. De påvirker direkte, enten bevidst eller ubevidst. De udgør grundlag for styringsmæssige tiltag og de har strategiske formål, hvilket også kan være mere eller mindre bevidst for de implicerede i evalueringen.

Samfundsmæssige forudsætninger

Evaluerings generelt og dermed også det aktuelle evalueringssystem har som forudsætning en række samfundsmæssige tendenser. Disse er ikke nødvendigvis direkte aflæselige i pædagogikken, men udgør en bagvedliggende grund som kan forklare hvorfor et pædagogisk instrument som for eksempel et evalueringsredskab, dels dukker op overhovedet, dels har den mere præcise udformning som det har.

Individualisering/modernitet

En af de helt afgørende samfundsmæssige tendenser der ligger til grund for den type evalueringer som denne artikel præsenterer, er individualiseringen. Dette fænomen skal her forstås som en bevægelse mod frisættelse af individet fra kulturen og fra samfund, og således en konstituering, på godt og ondt, af det moderne menneske som en autonom enhed (Ziehe 1989, Ziehe 1998)⁶. Moderne evaluering hviler på vores ønske og forventning om, at vores mening er vigtig og at vi bliver taget med på råd i sager der vedrører os selv. Ligeledes ønsker vi individuel behandling. Ting skal være personligt vedkommende. Vi ser ikke opad mod gud for at finde svar, men indad mod os selv for at finde mening. Dermed mener vi også at det er helt naturligt at vores mening om for eksempel den uddannelse vi tager, er relevant og vigtig. Vi finder det helt naturligt at der spørges til vores mening og at den gøres til grundlag for beslutninger om for eksempel indretning af uddannelse.

Samtidig fylder autoriteterne mindre i dag, såvel de formelle som de uformelle. Et princip der for nylig er knæsat i den danske borgerlige regerings opgør med ”smagsdommerne”. Således har den pædagogisk sagkyndige eller lederen af en uddannelses mening mistet værdi i forhold til lægmands mening om den uddannelse han deltager i. Dette kan også ses som et aspekt af demokratiseringen af samfundet. Hvis tilstrækkelig mange uddannelsesdeltagere rejser en kritik, er det vigtigt, uanset at deres ekspertise vedrørende det de har en mening om kan være særdeles sparsomt funderet.

Industrialisering

Moderniteten og den deraf afledte individualisering er et aspekt af industrialiseringen af de vestlige samfund. Men industrialiseringen har også konsekvenser i form af effektivisering af processer. Systematisering, standardisering, automatisering og mekanisering er afledt af industrialiseringen og kan også genfindes i evaluering. Den type evaluering som der er tale om her hviler på industrialisering idet der ligger en præmis om at det må være muligt at effektivisere uddannelserne gennem en industriel tilgang, altså at fremstille standardløsninger og automatisering, samt benytte teknologi/maskiner.

Informationsteknologi

En del af grundlaget for det evalueringsredskab, der skal implementeres på de tre officersskoler er udviklingen indenfor informationsteknologien. Det udviklede system er helt afhængigt af den nuværende informationsteknologi. Det gælder såvel indhentning af informationer, som databehandling og præsentation af de bearbejdede informationer. Systemet ville ikke have været teknisk gennemførligt for 10 år siden. Systemet kræver at brugerne er fortrolige med brug af Web og windowsbaseret computer teknologi. Det er de, men det er i den forbindelse interessant at hæfte sig ved, at det ikke er 10 år siden at Internettet stort set ikke eksisterede som alment kommunikationsværktøj og at Windows stadig var i sin vorden som styresystem.

New public management

Den dominerende trend for styring af den offentlige sektor er i dag markedsgørelse. Der er sket en udvikling fra fokus på faglighed og siden effektivisering til at man i dag forsøger at skabe udvikling i den offentlige sektor gennem at efterligne markedet. Man anvender markedets sprogbrug så som ”bundlinie”, og ”virksomhedsstrategi”, men i mangel på markedets mekanismer, nemlig udbud, efterspørgsel og konkurrence, taler man i stedet om for eksempel: ”brugertilfredshed” og forsøger at måle offentlige virksomheders succes på denne måde. Inden for New Public Management som denne trend kaldes er evalueringer helt centrale. I stedet for at kunne aflæse på salg og ”bundlinietal” hvordan ens virksomhed klarer sig, kan man i stedet gennem evaluering få et mål for succes eller mangel på samme (Klausen 2002). Således er det udviklede system til officersskolerne også et udtryk for denne tendens. Idet skolerne har monopol på at udbyde officersuddannelser i Danmark og at de ikke får deres indtægter direkte fra betalende kunder i traditionel markedsforstand er det nødvendigt at bruge evalueringer som mål for hvordan skolerne klarer sig.

Uddannelsesmæssige tendenser

Lige som der er samfundsmæssige tendenser der udgør forudsætninger for evaluering så er der også uddannelsesmæssige tendenser der er med til styre hvordan et pædagogisk redskab som evalueringssystemet til officersskolerne kommer til at se ud.

Faglighed – handlekompetence

En dominerende trend i det danske uddannelsesmiljø er en bevægelse fra kanoniserede faglige kundskaber mod handlekompetence, altså det at kunne gøre noget. Fra stor, men passiv viden, til få men aktive og relevante færdigheder.⁷ (Kristensen 1991). Når jeg her bruger begrebet faglighed er det i betydningen en faglighed der så at sige er selvbekræftigende. En faglighed der har sine egne standarder og refererer til sig selv og som sådan ikke sættes i forbindelse med den omgivende verden på en anvendelsesorienteret måde. Begreber som faglig stolthed og faglig tradition peger også i denne retning. Fagets kvalitet og værdi måles i forhold til faget i sig selv. Dette kundskabssyn har været meget dominerende i dansk skoletradition og er det til dels stadig. Overfor dette pædagogiske udgangspunkt kan handlekompetence ses som en måde at sætte fagligheden i spil med samfundet og de konkrete levede liv. Det værdifulde og det skolen skal beskæftige sig med er ikke fagene, men at udvikle handlekompetence hos uddannelsestagerne. Faglighed er så at sige at *vide* noget, handlekompetence er at kunne *gøre* noget. Således er man inden for handlekompetenceskolen meget opmærksom på at den pædagogiske virksomhed ikke passiviserer eller handlingslammer uddannelsestagerne, som der måske har været tendens til i den traditionelle skole. Det pædagogiske redskab der anvendes i forbindelse med udvikling af handlekompetence er et stærkt fokus på arbejdsmetoderne der skal være medinddragende og aktiverende. Det er i denne tradition at projektarbejde og værkstedsarbejde oprinder.

På officerssskolerne, hvor der er en stærk faglighed, finder man den ovenfor beskrevne bevægelse mod handlekompetence. Dette ses for eksempel udtrykt i indførelse af gruppearbejde, medansvar for egen læring og brug af kompetencebegrebet som reference for kadetternes/elevernes udbytte af uddannelsen.

I de målepunkter der er valgt for evalueringssystemet kan man se denne udvikling udtrykt i form af en stærk procesorientering og fokus på moderne undervisningsmetoder.

Traditionel dansk pædagogik – konstruktivisme

Ud over traditionen for fokus på fag og faglighed har den danske skoletradition også været kendetegnet ved det vi kender som den traditionelle klasseundervisning. Idealet for god undervisning har som i kirken været det inspirerende foredrag. Således kan man se læreren som præsten der blot er gået over vejen og ind i skolen og så at sige ufortrødent har fortsat sin pædagogiske virksomhed der. I praksis har det jo også været degne der har undervist i landsbyskolerne. Desuden er der udviklet en særlig samtaletradition hvor læreren styrer diskussion i plenum, sådan lidt forsamlingshusagtigt. Man aner billedet af en generel dansk pædagogik med rødder i kirke, forsamlingshuse og folkehøjskoler, i øvrigt med Grundtvig som samlende pædagogisk ikon. Denne

tradition er i nogen grad i opbrud. Dels på grund af den ovenfor beskrevne bevægelse mod kompetencetænkning, men også på grund af en stigende interesse for og inspiration fra konstruktivismen⁸. Pointen er her at læringen skabes og formes af learneren selv og at de forudsætninger learneren bærer med sig ind i læringsmiljøet er vigtigere for læreprocesserne end det læreren siger. Hermed udhules værdien af lærerens inspirerende foredrag, eleven bestemmer alligevel selv hvad der læres. Sammenholdt med en erkendelse af at det er den der arbejder der får kompetencerne, har det betydet et opgør med den skoleform hvor eleverne passivt lytter til det ene foredrag efter det andet og i stedet skabt mere plads til at eleverne selv arbejder i værksteder og med projekter.

Også denne tendens kan vi iagttage på officersskolerne hvor elevernes eget selvstændige arbejde vinder frem på bekostning af foredrag og klasseundervisning. Evalueringssystemet afspejler denne tendens på to måder. Dels kan det aflæses i målepunkterne der tager udgangspunkt i en moderne skole med de virkemidler der bruges der. Dels gennem den individuelle interaktive besvarelse og arbejde med evalueringen frem for en mere plenum-baseret og lærerstyret evalueringsmetode.

Beskrivelse af evalueringssystemet

I dette afsnit beskrives det udviklede evalueringssystem. Der er netop tale om en beskrivelse og således vil der først i det efterfølgende afsnit foretages en vurdering eller fortolkning af systemet.

Evalueringssystemet udgøres af et browser-baseret spørgeskema, en database og et visningssystem hvor de akkumulerede data præsenteres for brugerne af systemet. Brugeren af systemet logger sig på med sit navn og har herefter mulighed for at vælge hvilke funktioner af systemet han vil benytte. Al besvarelse af spørgsmål foregår ved navns nævnelse og ligeledes vil man ved læsning af besvarelser kunne se hvem der har svaret hvad.

Spørgsmålene besvares ved tilkendegivelse på en 5-skala med ordlyden: Ikke tilfredsstillende, mindre tilfredsstillende, ret tilfredsstillende, tilfredsstillende, meget tilfredsstillende, særdeles tilfredsstillende.

Der er i forbindelse med alle evalueringsområder også mulighed for at skrive bemærkninger i fri tekst.

Der ligger ikke i systemet nogen fast procedure for hvor ofte spørgsmålene skal besvares.

Evaluering af fag og kurser, Spørgeskemaets Hoveddel

Som udgangspunkt for evaluering af fag og kurser stilles der to gange ti faste spørgsmål. Spørgsmålene fordeler sig med ti der primært er vedrørende

planlægning og tilrettelæggelse af undervisningen og ti der primært er rettet mod gennemførelsen. Karakteristisk for spørgsmålene er at der spørges til hvorvidt eleven/kadetten oplever forskellige aspekter af undervisningen som tilfredsstillende. (undervisning anvendes her som det overordnede begreb der rummer både planlægning, tilrettelæggelse, gennemførelse og kontrol)

Der stilles følgende spørgsmål:

Spørgsmål, Planlægning og tilrettelæggelse:

1. Oplever du informationen vedr. fagets formål, mål som tilfredsstillende?
2. Oplever du informationen vedr. fagets indhold tilfredsstillende?
3. Oplever du fagets samlede arbejdsmængde som passende?
4. Oplever du at faget er hensigtsmæssigt placeret i uddannelsesforløbet?
5. Oplever du faget som tilstrækkeligt integreret med de andre fag?
6. Oplever du forholdet mellem tilstedeværelses-/ ikke tilstedeværelseslektioner som hensigtsmæssigt?
7. Oplever du forholdet mellem gruppe-/projektarbejde kontra katederlektioner hensigtsmæssigt?
8. Syntes du at læseplaner, herunder henvisninger har den fornødne kvalitet?
9. Oplever du at du har tilstrækkelig medindflydelse på fagets indhold?
10. Oplever du at du har tilstrækkelig medindflydelse på fagets metoder?

Spørgsmål, Gennemførelse

1. Er du tilfreds med den vejledning du har fået i forbindelse med gruppe/projektarbejde?
2. Er du tilfreds med den vejledning du har fået i forbindelse med individuelt arbejde?
3. Er du tilfreds med dialogen på holdet i forbindelse med holdundervisning?
4. Oplever du lærerens fremlæggelser i forbindelse med holdundervisning som motiverende for eget arbejde?
5. Oplever du lærerens fremlæggelser i forbindelse med holdundervisning som oplysende?
6. Synes du at undervisningsmaterialerne har den fornødne kvalitet?
7. Oplever du fordybelse som tilstrækkeligt prioriteret i faget?
8. Oplever du at faget har et godt psykisk arbejdsmiljø?
9. Oplever du at faget har et godt fysisk arbejdsmiljø?
10. Oplever du at der bliver taget hensyn til elevernes individuelle forudsætninger og evner?

Spørgeskemaets supplerende del

Ud over de tyve ovenfor beskrevne spørgsmål der udgør systemets hoveddel har evalueringen også en supplerende del. Den er på væsentlige punkter forskellig fra hoveddelen. Den grundlæggende forskel er at hvor hoveddelens spørgsmål er faste og ikke kan ændres hverken af læreren eller elever/kadetter så er den supplerende dels spørgsmål netop ikke fastlagt på forhånd. Det er op til læreren i samarbejde med kadetter/elever at udfærdige de spørgsmål som de finder

relevante for dem. Der er mulighed for ni spørgsmål som fordeles ligeligt på tre områder. Faglige mål, almene mål og metode/proces.

For at give en idé om hvad de konkrete målepunkter kunne blive har jeg forsøgt at give et eksempel med udgangspunkt i mit eget fag: Pædagogik. Det skal understreges at spørgsmålene skal forstås som en del af en proces hvor selve dialogen der fører frem til spørgsmålene er en vigtig del som skal medtænkes.

Faglige mål:

1. Vurderer du din egen viden om hvad begrebet pædagogik betyder som tilfredsstillende?
2. Kan du tilfredsstillende diskutere Forsvarets uddannelsesteknologiske model ved hjælp af pædagogiske begreber?

Almene mål:

1. Kan du tilfredsstillende anvende faglige begreber?
2. Har du på tilfredsstillende vis fået erfaringer med konstruktivt samarbejde?

Metode/Proces:

1. Finder du undervisningen tilfredsstillende inspirerende?
2. Er undervisningen tilfredsstillende koordineret med den øvrige undervisning?

Evaluering af kadetter og elever

Systemet har også en del hvor elever og kadetter evalueres. Spørgeskemaet indeholder seks spørgsmål der med en lille variation stilles til såvel lærer som kadetten/eleven. Således kan lærerens og kadettens/elevens svar på de samme spørgsmål sammenlignes.

Følgende spørgsmål besvares:

Egenvurdering.

1. Hvorledes vurderer du din deltagelse i individuelt arbejde?
2. Hvorledes vurderer du din deltagelse i gruppearbejde?
3. Hvorledes vurderer du din deltagelse i holdundervisning?
4. Hvorledes vurderer du din hjælp til kollegaer?
5. Hvorledes vurderer du dine kollegaers hjælp til dig?
6. Hvorledes vurderer du dit medansvar for egen læring?

Lærervurdering.

1. Oplever du at kadetten deltager tilfredsstillende i det individuelle arbejde?
2. Oplever du at kadetten deltager tilfredsstillende i gruppearbejdet?
3. Oplever du at kadetten deltager tilfredsstillende i holdundervisningen?
4. Oplever du at kadetten hjælper sine kollegaer?

5. Oplever du at kadetten bliver hjulpet af sine kollegaer?
6. Oplever du at kadetten tager medansvar for egen læring?
7. Opnåede karakter.

Lærerens og kadettens fælles supplerende del

På samme måde som i evaluering af fag og kurser indeholder evalueringen af kadetter/elever en supplerende del. Læreren og den enkelte elev/kadet kan i fællesskab vælge ni spørgsmål vedrørende faglige mål, almene mål og metode/proces.

Øvrige evalueringsområder

Ud over fag, kurser, kadetter/elever så rummer evalueringen følgende områder: skolen generelt, støttefunktioner og evalueringen selv. Denne del af evalueringen udgøres også af en hoveddel med faste spørgsmål og en supplerende del med variable spørgsmål.

Der stilles følgende spørgsmål:

Evaluering af skolen generelt

Planlægning og tilrettelæggelse

1. Er informationerne vedrørende uddannelsens mål og formål tilfredsstillende?
2. Er informationerne vedrørende uddannelsens indhold tilfredsstillende?
3. Er det samlede arbejde tilfredsstillende koordineret mellem fagene?
4. Modtager du den nødvendige studievejledning?
5. Oplever du dig selv i tilstrækkeligt omfang som en del af et fagligt miljø?
6. Oplever du dig selv i tilstrækkeligt omfang som en del af et socialt fællesskab?
7. Er de fysiske rammer for individuelt arbejde tilfredsstillende?
8. Er de fysiske rammer for gruppearbejde tilfredsstillende?
9. Er de fysiske rammer for socialt samvær tilfredsstillende?
10. Oplever du at du har tilstrækkelig medindflydelse på skolens overordnede rammer?

Gennemførelse

1. Bliver du i passende omfang orienteret om relevante forhold vedrørende skolen generelt?
2. Oplever du uddannelsen som præget af et fælles mål?
3. Er du stolt af din uddannelse?
4. Oplever du uddannelsen som alment dannende?
5. Oplever du uddannelsen som professionsrettet?
6. Er du tilfreds med dialogen med din holdofficer?
7. Modtager du den nødvendige personlige støtte, rådgivning og vejledning?
8. Modtager du den nødvendige tjenstlige støtte, rådgivning og vejledning?

9. Oplever du at der i tilstrækkeligt omfang fra skolens side bliver taget hånd om dit holds udvikling?

Evaluering af skemalægning

1. Finder du skemaplanlægningen tilfredsstillende?
2. Bliver skemaændringer tilfredsstillende varslet?
3. Er informationer herunder varsler vedrørende eksaminer tilfredsstillende.

Evaluering af støtte I

Indsats og resultater, generel evaluering.

1. Er du tilfreds med den service du modtager ved personelkontoret?
2. Er du tilfreds med den service du modtager ved depotet?
3. Er du tilfreds med den service du modtager ved regnskabskontoret?
4. Er du tilfreds med vagttjenestens udførelse?
5. Er du tilfreds med udfærdigelse og formidling af skolebefalinger?
6. Er du tilfreds med modtagelses-/afgangsprocedurer?

Evaluering af støtte II

1. Finder du rengøring af bad og omklædningsrum tilfredsstillende?
2. Finder du rengøring af toiletter og klasser tilfredsstillende?
3. Finder du vedligeholdelsesstandarder på idrætsanlægget tilfredsstillende?
4. Finder du kantinens indretning tilfredsstillende?
5. Finder du kantinens mad tilfredsstillende?
6. Finder du rengøring af kantinen tilfredsstillende?

Evaluering af evalueringen.

1. Finder du spørgsmålene vedrørende enkeltfag og kurser relevante?
 2. Finder du spørgsmålene vedrørende elever og kadetter relevante?
 3. Finder du spørgsmålene vedrørende skolen generelt relevante?
 4. Finder du spørgsmålene vedrørende støttefunktionerne relevante?
 5. Er hyppigheden af evalueringen tilfredsstillende?
-
1. Oplever du at evalueringen medvirker til udvikling af enkeltfag og kurser?
 2. Oplever du at evalueringen medvirker til udvikling af elever og kadetter?
 3. Oplever du at evalueringen medvirker til udvikling af skolen generelt?
 4. Oplever du at evalueringen medvirker til udvikling af støttefunktionerne?

Bearbejdning af data

Informationerne indhentet ved hjælp af spørgeskemaerne opsamles og bearbejdes i en database. Således kan følgende informationer trækkes ud af databasen:

Vedrørende evalueringens hoveddel:

OGU, VUT, kurser, skolen generelt, skemalægning, støtte I og II.

- De enkelte elevers besvarelser.
- Norm af holds besvarelser fordelt på spørgsmål.
- Liste med generelle bemærkninger samlet holdvis, fordelt på devalueringer.
- norm af OGU samlede besvarelser, fordelt på spørgsmål.
- Norm af VUT samlede besvarelser, fordelt på spørgsmål.
- Norm af årgangs samlede besvarelser, fordelt på spørgsmål.
- Norm af skolens samlede besvarelser, fordelt på spørgsmål.

Vedrørende evalueringens supplerende del:

- De enkelte elevers besvarelser.
- Norm af holds besvarelser fordelt på fag, fordelt på spørgsmål.
- Norm af OGU samlede besvarelser, fordelt på spørgsmål.
- Norm af VUT samlede besvarelser, fordelt på spørgsmål.
- Norm af årgangs samlede besvarelser, fordelt på spørgsmål.
- Norm af skolens samlede besvarelser, fordelt på spørgsmål.

Vedrørende evaluering af elever og kadetter, hoveddel, egenvurdering:

- De enkelte elevers besvarelser.
- Norm af holds besvarelser fordelt på spørgsmål.
- norm af OGU samlede besvarelser, fordelt på spørgsmål.
- Norm af VUT samlede besvarelser, fordelt på spørgsmål.
- Norm af årgangs samlede besvarelser, fordelt på spørgsmål.
- Norm af skolens samlede besvarelser, fordelt på spørgsmål.

Vedrørende evaluering af elever og kadetter, hoveddel, Lærervurdering:

- De enkelte elevers bedømmelse.
- Norm af holds bedømmelser fordelt på fag, fordelt på spørgsmål.
- Norm af OGU samlede bedømmelser, fordelt på spørgsmål.
- Norm af VUT samlede bedømmelser, fordelt på spørgsmål.
- Norm af årgangs samlede bedømmelser, fordelt på spørgsmål.
- Norm af skolens samlede bedømmelser, fordelt på spørgsmål.

Vedrørende evaluering af elever og kadetter, supplerende del, lærervurdering:

- De enkelte elevers bedømmelse.

Enkeltspørgsmål

Alle besvarelser for hvert enkelt spørgsmål i hoveddelen skal kunne ses samlet. I forhold til norm og samlet i forhold til foregående år.

Pointakkumulering i forbindelse med benchmarking

I systemet er indbygget pointscoring der kan benyttes i forbindelse med benchmarking. Skolen kan i alt maksimalt få 1000 point. Pointene kan efter akkumulering og matematisk bearbejdning i relation til nedenstående forholdstal scores i de forskellige dele af evalueringen:

OGU enkeltfag – 1/3

VUT enkeltfag – 1/3

Kurser 1/24

Kadetter 1/24

Elever 1/24

Skolen generelt 1/24

Skemalægning 1/24

Støtte I 1/24

Støtte II 1/24

Evalueringen 1/24

Præsentation af bearbejdede data

Ud over en almindelig tekstvisning af de bearbejdede data er systemet udstyret med en grafisk visnings funktion. Figuren er et ”vognhjul” med 10 ”arme”. På hver af disse ”arme” er skalaen markeret. Resultater markeres på ”armene” med cirkler.

Vurdering af evalueringssystemet

Evalueringssystemet har i forbindelse med udviklingen været genstand for drøftelser og vurdering. Disse drøftelser er foregået på skolerne, på forsvarsakademiet og i projektgruppen. En del af disse drøftelser og vurderinger skal præsenteres her.

Idé og virkemidler

Evalueringssystemet vil, hvis det anvendes efter hensigten, komme til at virke på tre områder. Det vil påvirke uddannelsesmiljøet direkte, det vil give grundlag for styring og det vil have en strategisk funktion.

Direkte effekt

Evalueringssystemet vil virke direkte ved at øge deltagerne i uddannelsesmiljøets opmærksomhed på de punkter der bliver evalueret. Både bevidst og ubevidst vil der blive et øget fokus på de metoder og problemstillinger som evalueringen har med.

Samtidig vil evalueringen også virke direkte som et forbillede. Kadetter og elever vil forlade skolen med en bevidsthed om at sådan kan man evaluere og de vil have muligheden for at vælge at evaluere efter de principper der ligger i den evalueringsform som de selv har arbejdet med. Det samme gælder i øvrigt også for de militære lærere der efter at have været deres tid på officersskolen vil komme et andet sted hen hvor de kan bruge deres erfaringer med evaluering ved officersskolen. Evalueringen virker som en rollemodel. Den er et signal som uddannelsesinstitutionen sender om at dette mener man er en god måde at evaluere på og ydermere signalerer den også mere generelt noget om hvordan man mener man bør omgås hinanden og give hinanden tilbagemeldinger.

Evalueringens supplerende del, den med de variable spørgsmål, er lavet med den direkte effekt for øje. Gennem at lade deltagerne selv opstille de punkter der skal evalueres på, understøttes deres refleksion over egen udvikling og egne mål med uddannelsen.

I en fortolkning af systemet kan man sige at vi i den direkte effekt arbejder med evalueringens medlæring det jeg også kalder evalueringens skjulte læreplan. Det implicitte budskab i evalueringen, den læring der sætter sig igennem bag om ryggen på os, er for det første at det er godt eller i det mindste almindeligt at evaluere. For det andet at det er godt at evaluere processen og for det tredje at de målepunkter vi har valgt er centrale spørgsmål i en uddannelse.

Grundlag for styring

På alle niveauer vil systemet give grundlag for justeringer af aktiviteter. Lærere vil have grundlag for justeringer af deres undervisning, ledelsen vil have grundlag for justering af de overordnede koordinations- og udviklingsspørgsmål samt grundlag for dialog med lærere og kursusledere om hvordan gode resultater kan fastholdes og hvordan dårlige resultater kan ændres.

Kadetter og elever vil have grundlag for at prioritere egne ressourcer og arbejde med egen studieadfærd.

Strategisk effekt

Udvikling og implementering af evalueringssystemet sender et signal til omverdenen. Dels viser det at man er villig til at tage en større udviklingsopgave på sig, dels viser det at man arbejder aktivt med kvalitetsudvikling.

Samtidig medfører udvikling og implementering af systemet en yderligere integration af de tre officersskoler. Et fælles system stiller krav om fælles terminologier og standarder. Der er teknologiske krav om ensartethed og ikke mindst medfører et sådant projekt en art praksisfællesskab mellem de der er involveret i projektet som de i forskelligt omfang tager med sig ind i egne organisationer.

Udfordringer ved anvendelse af evalueringssystemet

Implementering og brug af evalueringssystemet byder på en række udfordringer. Mødet med disse udfordringer vil afgøre evalueringssystemets effekt.

Fastholdelse af dialog

Den moderne soldats opgaver er ikke rutinemæssige. De er foranderlige og kalder på en høj grad af fleksibilitet og evne til at vurdere og tilpasse sig nye situationer. Tiden hvor alle vidste hvad de skulle gøre i tilfælde af en trussel er forbi (hvis det i øvrigt nogensinde har været sådan, andet end i teorien). Såvel Forsvaret som sådan, som den enkelte soldat står overfor en konstant udfordring i at tilpasse sig det hastigt foranderlige trusselsbillede og afledte krav til produktion af sikkerhed (Baumann 2002, Tjøstheim m. f, 2001, Forsvarskommandoens årlige redegørelse 2000).

Hvis det nogensinde har været hensigtsmæssigt at have soldater der ikke reflekterer og ikke stiller spørgsmål, så er det i hvert fald ikke hensigtsmæssigt længere. Den enkelte soldats evne til modtage komplekse informationer, reflektere over dem, stille spørgsmål og udtrykke synspunkter er mere vigtig end nogensinde.

Kommunikative færdigheder er ikke noget der kan læres på et kursus. Det skal socialiseres eller trænes ind over længere tid. Dermed er det nødvendigt at det militære uddannelsessystem overalt repræsenterer og bruger en kommunikationsform der kan være rollemodel for soldaterne. Set i dette lys er det af yderste vigtighed at de elementerne i uddannelserne og hermed også evalueringssystemer understøtter soldaternes kommunikative udvikling. Hvis soldaterne skal være i stand til at løse deres opgaver hensigtsmæssigt må uddannelsen også gennem sit almene virke være med til at forberede dem.

Evalueringssystemet løfter i sig selv ikke denne opgave. Men til gengæld vil det tilvejebringe et grundlag for dialog. En dialog der vil være kvalitativt bedre end hvis den var foregået på grundlag af fornemmelser og rygter.

Der er en risiko til stede for at systemet som det ligger nu kan bruges i stedet for dialog mellem mennesker. Det er en risiko som brugerne af systemet må være opmærksomme på og aktivt modvirke gennem procedurer der understøtter dialog på baggrund af evalueringens data.

Kulturmøde

Afgørende for den effekt evalueringssystemet vil få, er de uddannelseskulturer det skal implementeres i. Her er det vigtigt at være opmærksom på at selvom officersskolerne kan opleves som en meget homogen størrelse, så er der forskelle. Dels er uddannelseskulturerne forskellige på de tre officersskoler, dels er der også inden for de enkelte skoler forskellige kulturer. Grupperinger der er relevante at være opmærksom på er: Forskellige faggrupper, civile

lærere, militære lærere, kadetter, elever, mænd, kvinder, unge, ældre samt etniske grupperinger. Disse grupper har forskellige uddannelsessyn og evalueringssystemet vil dermed, ligesom undervisning i øvrigt, blive opfattet meget forskelligt og således også have forskellig virkning.

I Forsvaret er der større tradition for at kontrollere undervisning end i de civile akademiske uddannelser. Implementeringen af evalueringssystemet vil derfor ikke være så stort et spring, som hvis man ville introducere det på en civil uddannelse. Den revolution det ville udløse f. eks. på et seminarium at introducere systemet, vil ikke forekomme på officersskolerne.

Men der vil stadig være forskellige holdninger til systemet og hvordan det skal bruges hvilket betyder at der vil være forskellige tilgange til systemet fra de forskellige grupper og individer på skolerne. Det udspringer som sagt dels af læringssyn, men man skal heller ikke være blind for at der er forskellige interesser på spil. Evalueringssystemet vil være et element i den magtkamp der foregår i et pædagogisk miljø

Evaluering er i meget høj grad afhængig af brugernes accept af evalueringsformen. For at systemet kan få en positiv effekt må brugerne have så meget tillid til systemet at de svarer samvittighedsfuldt på spørgsmålene, at de læser og reflekterer over besvarelsenerne og at de sætter evalueringen i spil med uddannelsesmiljøet. Sker dette ikke kommer evalueringen til at miste sin værdi hvad angår den direkte påvirkning og som styringsgrundlag.

Det er i den forbindelse vigtigt at holde sig for øje at det er et meget omfattende system. Det er ressourcekrævende, især hvad angår lærernes tilbagemeldinger til kadetter/elever. Derfor er brugen af systemet et spørgsmål om enten eller. Hvis man blot bruger systemet på skrømt vil der være et stort resourcespil som vil være demotiverende for lærerne.

DeMars arrangementbedømmelsessystem

Forsvarets nye IT-baserede koncept for styring og kontrol kaldet DeMars, har under personelsystemet en såkaldt arrangementstyringsdel. I forbindelse med denne er der udviklet et evalueringssystem. Da projektgruppen ultimo 2001 blev opmærksom på dette, skønnede vi det hensigtsmæssigt at undersøge og eventuelt koordinere de to evalueringssystemer.

På baggrund af gruppens undersøgelse af arrangementbedømmelsessystemet, vurderede vi at det var mest hensigtsmæssigt at fortsætte udviklingsarbejdet uden at tage hensyn til arrangementbedømmelsessystemet. Dette skyldtes to forhold: For det første at det viste sig at systemet var et meget generelt værktøj, hvor ganske få spørgsmål ville blive stillet i forbindelse med alle Forsvarets uddannelsesaktiviteter. For det andet fordi ambitionen med det udviklede arrangementbedømmelsessystem var uafklaret.

Generelt kan man sige at styrken og akilleshælen ved arrangementsstyringsdelen af DeMars er at det inkluderer Forsvarets ca. 1000 forskellige uddannelser. Det vil sige lige fra kørekort til officersuddannelser. Denne enorme kvantitative rummelighed giver naturligvis nogle problemer i forhold til at kunne rumme de konkrete uddannelsers kvalitative kompleksitet.

For officersskolerne vil det være hensigtsmæssigt enten ikke at bruge arrangementsbedømmelsessystemet eller også integrere det i det IT-understøttede evalueringssystem. Således er det vigtigt at der dels holdes kontrol med ressourceforbruget, dels at brugerne oplever det samlede evalueringssarbejde som koordineret og gennemtænkt.

Anonymitet

En væsentlig detalje ved det udviklede system er at alle tilkendegivelser er navngivne. Dette er valgt for den direkte effekts skyld. Evalueringssystemet signalerer og træner at kritik skal gives personligt. Hvis man ikke kan stå ved sin mening, skal man holde den for sig selv.

En anonym tilkendegivelse kunne muligvis give en mere umiddelbar besvarelse fra kadetterne/eleverne. Om dette ville give et mere sandfærdig billede som grundlag for styring er en kompliceret diskussion. Man kan være tilbøjelig til at mene at det giver et mere objektivt billede hvis besvarelserne er anonyme idet brugerne så ikke har mulighed for at bruge evalueringen som et socialt redskab, altså til at påvirke andres opfattelse af dem selv. På den anden side giver den navngivne besvarelse større sammenhæng mellem deltagernes holdning i form af oplevelser og deres holdning i form af adfærd. Den navngivne evaluering er mere operativ og giver større mulighed for at brugerne er villige til at følge op på deres tilkendegivelse i en efterfølgende dialog.

Styrker og muligheder

Evalueringssystemet vil, implementeret og korrekt anvendt, være en gevinst for officersskolerne. Det vil påvirke direkte gennem påpejning af skolens forventninger til uddannelsesmiljøet og deltagernes adfærd. Det vil tydeliggøre overfor elever, kadetter og lærere hvilke pædagogiske virkemidler skolen anser for værdifulde og det vil være et eksempel på hvordan man kan evaluere og give kritik.

Systemet vil udgøre grundlag for styring gennem at vise lærernes vurdering af elever og kadetter og elever og kadetters oplevelse af deres uddannelse.

Strategisk vil det medføre en større integration af officersskolerne og vise overfor omverdenen at man arbejder med egen kvalitetsudvikling.

Og sidst vil det skabe grundlag for refleksion og dialog over egen pædagogisk praksis, officersskolernes pædagogiske virksomhed, og officersskolernes udvikling i fortid, nutid og fremtid.

Referencer

- Asmussen, Nils: Evaluering i praksis. Merko - Gyldendal uddannelse, København 2001.
- Baumann, Tage: Krieger i åbent landskab, Krigens anarki, soldatens dilemma og politikken svigt. Fremad, København 2002.
- Evaluering og evalueringsforskning (Tema). Forskningstidsskrift fra Danmarks Lærerhøjskole 4. årgang nummer 6, november 2000 (Red) Peter Dahler-Larsen, Mads Hermansen, Susanne V. Knudsen og Søren Langager.
- Nørholm, Morten: Uddannelsesevaluering og social reproduktion - præliminære overvejelser over et forskningsobjekt. in Praktikker i erhverv og uddannelse (red) Karin Anna Berg. Akademisk, København 2001.
- Dahler-Larsen, Peter: Den rituelle refleksion. Odense universitets forlag. København 2002.
- Forsvarets Linieofficersuddannelser. Danmarks Evalueringsinstitut. København 2003.
- Bendixen, Carsten: Læring og evaluering. Kroghs forlag. København 2002.
- Giroux, Henry A.: Teachers as Intellectuals, Towards a Critical Pedagogy of Learning. Bergin and Garvey Publishers inc. Massachusetts 1988.
- Giroux, Henry A.: Schooling for Democracy, Critical Pedagogy in the Modern Age. Routhledge, London 1989.
- Giroux, Henry A.: Border Crossings, Cultural Worker and the Politics of Education. Routhledge London 1992.
- Kristensen, Hans Jørgen: Pædagogik - Teori i praksis, Skolen i 90'erne. Gyldendal København 1991.
- Klausen, Kurt Klaudi: Skulle det være noget særligt? Organisation og ledelse i det offentlige. Børsens forlag, København 2001.
- Rasmussen, Jens: Socialisering og Læring i det reflektivt moderne. 2. udgave. Unge pædagoger, København 1997.
- Tjøstheim, Inge m. f: Introduktion til Netværksbaseret forsvar. Militærhistorisk skriftserie nr. 1. Forsvarets stabsskole, Oslo 2001.
- Ziehe, Thomas; Ambivalenser og mangfoldighed. Politisk revy, København 1989.
- Ziehe, Thomas; Adieu til halvfjerdserne! in Pædagogik, en grundbog til et fag (red. Jens Bjerg) (2. reviderede udgave). Hans Reitzels forlag, København 2000.

¹ Tak til Carsten Bendixen og Morten Nørholm for konstruktiv kritik og kommentarer i forbindelse med udarbejdelsen af artiklen.

² Evalueringsinstituttet har netop afsluttet en evaluering af Forsvarets linieofficersuddannelser.

³ For beskrivelse af logbøger se f. eks Bendixen 2002.

⁴ Effektmålinger beskrives af Niels Asmussen. Asmussen 2001.

⁵ Mette Bauer og Karin Borg viser i deres klassiske artikel fra 1976 hvordan skolen har en skjult læreplan der sætter sig igennem bag om ryggen på aktørerne i skolen. De diskuterer hvordan skolen gennem sin organisering socialiserer børnene til at indtræde det kapitalistiske industrisamfund som lønarbejdere (Bauer og Borg 1976).

⁶ Individualiseringen af det moderne menneske diskuteres blandt andet af Thomas Ziehe igennem hele hans forfatterskab.

⁷ For uddybelse af begrebet se for eksempel Kristensen 1991. I amerikansk pædagogisk litteratur vil man kunne finde begrebet som diskussion om Empowerment. denne tradition udspringer af Paulo Freire arbejde og kan ses fortsat hos for eksempel Henry Giroux (Giroux 1988, 1989, 1992).

⁸ For en grundig diskussion af konstruktivismen se Jens Rasmussen 1997.